

# Mahpus Kız Çocukları Bilgi Notu





2018

**Hazırlayan:** Alper Yalçın

**Yayına Hazırlayan:** Adem Arkadaş-Thibert

### **Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek İçin Ortaklık Ağı**

#### **Uluslararası Çocuk Merkezi,**

Bilkent Üniversitesi, Merkez Kampüs, Kütüphane Binası, 06800 Bilkent / Ankara

Tel: +90 312 290 23 66 - Faks: +90 312 266 46 78

e-mail: bilgi@cocugasiddetionluyoruz.net

Bu yayın, Avrupa Birliğı tarafından finanse edilen ve Uluslararası Çocuk Merkezi tarafından UNICEF'in teknik desteğı ile uygulanan "Batı Balkanlar ve Türkiye'de Çocukların Şiddetten Korunması ve Engelli Çocukların Sosyal İçerilmesinin Desteklenmesi" projesi kapsamında üretilmiştir.

Bu yayının içeriğı yazarın sorumluluğundadır ve hiçbir şekilde Avrupa Birliğı ve / veya Proje ortaklarının görüşlerini yansıtmak için alınamaz.

## Kısaltmalar

<b>BM:</b>	Birleşmiş Milletler
<b>CEDAW:</b>	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine dair Sözleşme
<b>CİSST:</b>	Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği
<b>CTE:</b>	Ceza ve Tevkif Evleri
<b>ÇHK:</b>	Çocuk Hakları Komitesi
<b>ÇHS:</b>	Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
<b>ÇKŞÖOA:</b>	Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek İçin Ortaklık Ağı
<b>LGBTİ+:</b>	Lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel, interseks
<b>TBMM:</b>	Türkiye Büyük Millet Meclisi

# İçindekiler

Giriş .....	6
Genel Bakış .....	8
Çocuk Hakları Hukuki Çerçevesi.....	9
Türkiye’de Tutuklu/Hükümlü Kız Çocuklarının Durumuna Genel Bakış.....	11
Sonuç ve Değerlendirme.....	22
Öneriler .....	23
Kaynaklar.....	24

## Giriş

Gözetim ve tutukluluk çocuklar açısından hem şiddet riski içeren hem de şiddetin yeniden üretilen bir alan olması nedeniyle bir şiddet şekli olarak karşımıza çıkmaktadır.<sup>1</sup> Zaten bu nedenle de hem Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin (ÇHS) işkence ile ilgili 37. maddesinin b fıkrasında hem Sözleşme'nin izleme organı olan Çocuk Hakları Komitesi'nin (ÇHK) çocuk ceza adalet sistemiyle ilgili 10 No'lu genel yorumunda hem de BM'nin konuyla ilgili tüm standart kurallarında “çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi en son başvurulacak önlem olarak düşünülmüş, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacağı” öngörülmüştür.<sup>2</sup>

Bu anlamda önemli olan, özgürlüğünden yoksun bırakma cezasının verilmemesi için gerekli tüm sosyal ve yasal önlemler alındıktan sonra başka çıkar yol bulunmadığına kanaat getirildiği durumlarda ve sadece sosyal ve yasal çözüm bulununcaya kadar çok kısa bir süreliğine çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakılmasıdır. Özgürlüğünden yoksun bırakma çok istisnai olarak kullanılmalı, kullanıldığında da ilgili uluslararası mevzuat ve kurallar çerçevesinde, çocuğun insanlık onuruna saygı gösterilmeli, gözetim merkezi, tutuk evi, hapisane yaşamı ile özgür yaşam arasındaki fark asgariye indirilmelidir.<sup>3</sup> Özgürlüğünden yoksun bırakma cezası çocuğun sahip olduğu diğer hakları ortadan kaldırmaz; çocuk gözetiminde, tutuklu ya da hükümlü olarak hapisteyken de her türlü şiddetten korunma (ÇHS 19, 34, 35, 36, 37),

1 Yalçın, Alper ve Hürman, Hazal, Çocuk Mahpuslar Raporu, CİSST/TCPS Raporları 4. Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği/Türkiye Hapishane Çalışmaları Merkezi. Aralık 2017.

2 Konuyla ilgili mevzuat için Türkiye Barolar Birliği Çocuk Hakları sayfasına bakınız. (<http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/mevzuat.html>)

3 Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (Havana Kuralları) Madde 87 ([http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat\\_uakararlar/ozgurlugundenyoksunbirakilmis.pdf](http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uakararlar/ozgurlugundenyoksunbirakilmis.pdf)) ve BM Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar Madde 60. ([www.ombudsman.gov.tr/contents/files/876b6--Mahpuslarin-Islahi-Icin-Asgari-Standart-Kurallar.pdf](http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/876b6--Mahpuslarin-Islahi-Icin-Asgari-Standart-Kurallar.pdf))

### Özgürlükten yoksun

**Bırakma:** Bir kimsenin yargısal, idari veya başka bir kamu makamının kararıyla tutulması, hapsedilmesi veya bu kimsenin kendi iradesiyle çıkmadığı resmi veya özel bir nezaret yerine konulması demektir (BM Havana Kuralları Madde 11b).

**Tutuklu:** Suç işleyip işlemediği kanıtlanmamış, davası devam eden ancak kanundan kaçacağı ve/veya delilleri karartacağı şüphesiyle kanun yoluyla hürriyetlerinden alıkonularak bir yere kapatılan kişi. Tutuklama geçici ve en son uygulanması gereken ağır bir yargılama tedbiridir.

**Hükümlü:** Ceza hükmü verilmiş, hüküm giymiş, mahkûm. Bu ceza tutuklama dâhil yalnızca özgürlüğü ya da bazı özgürlükleri kısıtlama cezası olabilir.

**Mahpus:** Tutuklu ve hükümlü kişileri içeren genel terimdir.

aile bütünlüğünün korunması ve çocuğun gereksiz yere aileden ayrılması (ÇHS 9, 37), sağlık (ÇHS 24), sosyal güvence ve gerekli yaşam standardı (ÇHS 26 ve 27), eğitim (28 ve 29) gibi temel haklardan yararlanabilir şekilde devlet koruması altında olduğundan, bu hakların korunması ve hayata geçirilmesinde gereken özen gösterilmelidir. Aksi halde çocuğa karşı işlenmiş bir suç ve çocuğun haklarının ihlali sayılır.

Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek İçin Ortaklık Ağı'nın (ÇKŞÖOA), Ağ üyeleriyle hazırlanmış olduğu Çocuğa Karşı Şiddeti İzleme Göstergeleri Kılavuzu'nda da belirtildiği gibi şiddet temelde eşit olmayan güç ilişkilerinden doğmaktadır. Ataerkil ideolojiyle oluşturulmuş ve devam etmekte olan bir toplumsal cinsiyet anlayışının getirdiği kadına karşı şiddetin, kadına karşı ayrımcılık olarak tanımlanması da bu yüzdendir. Aynı şekilde, çocuğa karşı şiddetin de çocuğun gelişmekte olması, görelî olarak güçsüz olması, yaşı ve toplumdaki konumu nedenleriyle uygulandığı gerçeğini ve çocuğa karşı ayrımcılık olduğunu bilmek önem taşımaktadır.<sup>4</sup> Çocuk olmanın yanında ekonomik konum, sosyal konum, fiziksel güç, eğitim durumu, toplumsal cinsiyet rolleri, kültürel konum ve dini adetler çocuğa karşı şiddet ile ilgili güç dengesini çocukların lehine ya da aleyhine kaydırabilecek faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar şiddet hem kız hem de erkek çocuklar için söz konusu olsa da kız çocukları açısından toplumsal cinsiyet algıları nedeniyle daha farklı ve büyük bir ayrımcılık riski ve buna bağlı olarak şiddete maruz kalma riski olduğunu kabul etmek gerekir.

Bu nedenle, ÇKŞÖOA olarak 2016 yılında toplumsal cinsiyet ve şiddet konulu politika belgemizi yayınladığımızda, Ağ olarak çalışmalarımızı sürdürdüğümüz ve şiddetin görüldüğü her alanda toplumsal cinsiyet temelli bir analiz yapıp en görünmeyen çocuk gruplarının görünür kılınması ve sorunlarının çözümü için yol gösterici çalışmalar yapacağımız konusunda karar almıştık.<sup>5</sup> Çocuklar açısından hem bir şiddet biçimi hem de şiddetin yoğun görüldüğü ve kendini yeniden ürettiği bir alan olarak özgürlüğünden yoksun bırakılma alanlarında kız çocuklarının durumu en bilinmeyen konulardan birisi olduğu ve üyelerimiz tarafından görünür kılınması gerekli bir alan olarak belirlendiği için, sivil toplum örgütlerine ve politika yapıcılara yönelik öneriler sunmak için bu bilgi notunu hazırladık.

Bu bilgi notu hapisanelerde anneleriyle kalan çocukları ve hapis dışı özgürlüğünden yoksun bırakılma/kalma durumlarını içermemektedir, sadece hapiste tutuklu ya da hükümlü olarak tutulan kız çocukları gözetilerek hazırlanmıştır.

Ağımız "Çocukların Özgürlüğünden Yoksun Bırakılması ile İlgili Yürütülen BM Küresel Araştırması'nın" sivil toplum örgütleri ağının bir parçasıdır<sup>6</sup>. Bu nedenle, bilgi notunun konuyla ilgili sürmekte olan küresel araştırmaya da katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

4 UNICEF ve Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek İçin Ortaklık Ağı, Çocuğa Karşı Şiddeti İzleme Göstergeleri Kılavuzu ([www.cocugasiddetionluyoruz.net/30/cocuga-karsi-siddeti-izleme-gostergeleri-kilavuzu.html](http://www.cocugasiddetionluyoruz.net/30/cocuga-karsi-siddeti-izleme-gostergeleri-kilavuzu.html))

5 Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek İçin Ortaklık Ağı, Cinsiyet Eşitliği Politika Notu ([www.cocugasiddetionluyoruz.net/720/agimizin-cinsiyet-esitligi-politika-notu.html](http://www.cocugasiddetionluyoruz.net/720/agimizin-cinsiyet-esitligi-politika-notu.html))

6 Çocukların Özgürlüğünden Yoksun Bırakılması ile İlgili Yürütülen BM Küresel Araştırmasının Sivil Toplum Kuruluşları Paneli (<https://childrendeprivedofliberty.info>)

## Genel Bakış

Hapishanelerdeki kız çocukları, özel ihtiyaçları olan mahpus grupları arasında yer almaktadır. Tüm dünyada özgürlüğünden yoksun bırakılmış çocuklar içinde kız çocuklarının sayısı son yıllarda artış göstermekle birlikte genel rakamlara bakıldığında oldukça düşüktür: Yaklaşık 11 milyonluk mahpus nüfusunun bir milyondan azı kadın ve kız çocuklarından oluşmaktadır.<sup>7</sup> Ne yazık ki dünya çapındaki kız çocuklarının durumunu takip edip raporlayan örgütler neredeyse yok gibidir. UNICEF de dâhil bu konuda çok az bilgi bulunmaktadır.

Hâlihazırda mahpus çocuk nüfusunun çoğunu oğlan çocukların oluşturuyor olması konuyla ilgili raporların ağırlıklı olarak oğlan çocuklar üzerinden yazılmasını ya da toplumsal cinsiyet konuları düşünülmeden hazırlanmasını beraberinde getirmektedir.

Türkiye’de de çocuk mahpuslar hakkında üretilen bilgi, çok büyük oranda oğlan çocuklarını kapsamaktadır. Çocuk mahpus mevcudu içerisinde yer alan ve farklı özel ihtiyaçları bulunan çocuklara ilişkin bilgi ve belge yok denecek kadar az sayıdadır.

Oysa mahpus kız çocukları toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve sayılarının azlığı nedeniyle büyük oranda yetişkin erkekler düşünülerek oluşturulmuş ceza adaleti sistemlerindeki şiddete en açık özel koruma önlemi alınması gereken çocuk gruplarından biridir. Yaşları, ailelerinin durumu, eğitim durumları, fiziksel ve akıl sağlığı dahil genel durumları, neden kanunla ihtilaf içine düştükleri, hapis sürecindeki özel ihtiyaçları, süreç içinde ve sonrasında toplumsal cinsiyete duyarlı rehabilitasyon ve sosyal bütünleşme destek programlarına dair neyin etkili olduğu ile ilgili gibi konularda büyük bilgi açığı bulunmaktadır.<sup>8</sup>

Konuyla ilgili bilimsel araştırma azlığı nedeniyle kesin bilgi verilememekle birlikte, kız çocukların suç işlemeyeceğinin düşünülüyor olması, genelde onlara biçilen mağdur statüsü, aile ve toplumda daha kontrol altında olmaları da dâhil bir çok ön kabulden kaynaklanmakta, bu sebepten ötürü, kız çocuklarının kanunla daha az ihtilafa düştüğü, daha kısa süre hapiste kaldıkları, denetimli serbestlik dâhil ceza sistemi dışına çıkarma (diversion) ve alternatif yaptırımlardan yararlanma oranının yüksek olduğu, ve ciddi olmayan suçlardan daha kısa süreli hapis cezası aldıkları bilinmektedir.<sup>9</sup>

7 Dünya Kadın Hapsedilme Listesi (World Female Imprisonment List) Kasım 2017. ([www.prisonstudies.org/news/world-female-imprisonment-list-fourth-edition](http://www.prisonstudies.org/news/world-female-imprisonment-list-fourth-edition))

8 Penal Reform International. (2014). *Neglected Need: Girls In The Criminal Justice System*. S. 3.

9 *Ibid.*



## Çocuk Hakları Hukuki Çerçevesi

Türkiye'nin taraf olduğu ÇHS (Madde 37 ve 40) ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun temel ilkelerinden biri, "bir çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakılmasının en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulması gerektiği"dir. ÇHS (Madde 40) ve Sözleşme'nin genel yorumları (Genel Yorum No. 10 Paragraf 85), Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin BM Kuralları (Havana Kuralları, Paragraf 29), Pekin Kuralları (Paragraf 26.3), BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (Madde 10/2b ve 3) gibi birçok uluslararası metin, adalet sisteminde çocukların, yetişkinlerin olduğu alanlardan ayrı tutulması ve yetişkinlerden farklı muamele görmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Bu temel ilkelerin yanı sıra çocuklar arasında da kız çocukları, LGBTİ+, engelli, yabancı uyruklu vb. farklı özel ihtiyaçları olan mahpus grupları bulunmaktadır. Havana Kuralları'nın 28'inci maddesinde de vurgulanmıştır: "Çocuklar ancak, kendilerinin özel ihtiyaçları ve statüleri ile, yaşlarının, kişiliklerinin, cinsiyetlerinin ve işledikleri cezai fiil tipinin özel gerekleri ve ayrıca ruhsal ve fiziksel sağlık durumları ile, kendilerini zararlı etkilenmelere ve tehlikeli durumlara karşı koruyacak şartlar tam olarak dikkate alındıktan sonra tutulabilirler. Özgürlüklerinden yoksun bırakılan çocukların farklı kategorilere ayrılmaları konusunda uygulanacak başlıca kriter, bu çocukların özel ihtiyaçlarına en iyi şekilde uyacak bakım türünün sağlanması ve onların fiziksel, ruhsal ve ahlaki bütünlükleri ve sağlıklarının korunmasıdır."

ÇHK'nin 10 No'lu Genel Yorumunda Çocuk Ceza Adaletinde Kapsamlı Bir Politikanın Başlıca İlkeleri arasında yer alan Ayrımcılık Yapmama İlkesi kapsamında kız çocuklarına da değinilmiş, özel ihtiyaçları olduğu vurgulanarak, alanda çalışan profesyoneller tarafından kız çocuklarına özel ilgi gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir: "Taraf Devletler, yasalarla ihtilafa düşen bütün çocuklara eşit davranılmasını güvence altına alan önlemler geliştirmelidir. İstikrarlı bir politikanın yokluğundan kaynaklanabilen ve sokak çocukları, ırksal, etnik, dine ve dile dayalı azınlıklara ait çocuklar, yerli halktan çocuklar, kız çocuklar, engelli çocuklar ve sık sık suç işleyen çocuklar gibi gruplarla ilgili fiili ayrımcılığa ve eşitsizliklere özel önem verilmelidir.<sup>10</sup>"

10 No'lu Genel Yorumun Adil Yargılama Güvencesi başlıklı 40'inci maddesinde de "Kız çocuklar yasaları ihlal eden çocuklar arasında ayrı bir azınlık oluşturdukları için, daha önceki yaşamlarında istismara uğrayıp uğramadıkları ve özel sağlık gereksinimleri gibi konularda özel bir ilgi görmelidirler" denilmiştir.

ÇHK'nin kız çocukları üzerine dikkat çektiği hususlar, adalet sisteminin tüm mekanizmalarında geçerliliğini korumakta ve bu çocuklar için özel politikalar üretilmesi gerektiğini hatırlatmaktadır.

<sup>10</sup> Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye ilişkin Genel Yorumları 2006 – 2008, 10 Numaralı Genel Yorum, Madde 6, ICC Çocuk Hakları Serisi 4, International Children's Center (ICC), Şubat 2008. ([www.cocukhaklarizleme.org/wp-content/uploads/BMCHK-Genel-Yorum-10-Ceza-Adaleti-Sistemi.pdf](http://www.cocukhaklarizleme.org/wp-content/uploads/BMCHK-Genel-Yorum-10-Ceza-Adaleti-Sistemi.pdf)) Erişim Tarihi: 06.09.2018

ÇHS, Havana Kuralları gibi çocuklara özel uluslararası insan hakları mevzuatının yanı sıra, Türkiye'nin 1985 yılında taraf olduğu Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine dair Sözleşme (CEDAW)<sup>11</sup> ve BM Kadın Tutuklulara Dair Tutumlar ve Kadın Failler İçin Hapis Dışı Tedbirlere Dair Kurallar (Bangkok Kuralları)<sup>12</sup> kadın mahpuslara yönelik alınması gereken tedbirleri belirtmiştir. İlgili metinlerde yer alan tedbirler, mahpus kız çocuklarının ihtiyaçlarına dair ipucu sunabilmekteyse de sayılanların çocuklara özgü tedbirler olmadığı, mahpus kız çocukları ile yetişkin kadın mahpusların ihtiyaçlarının farklı olabileceği unutulmamalıdır.

---

11 Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine dair Sözleşme (CEDAW) ([https://www.unicef.org/turkey/pdf/\\_gi18.pdf](https://www.unicef.org/turkey/pdf/_gi18.pdf)) Erişim Tarihi: 06.09.2018

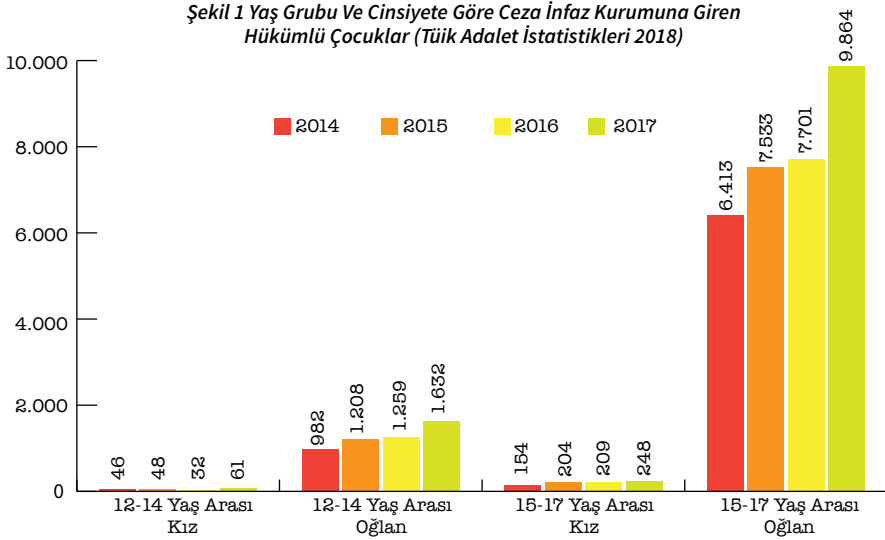
12 Birleşmiş Milletler Kadın Mahpuslar için Bangkok Yasaları El Rehberi, Penal Reform International izniyle Kadınlara Dayanışma Vakfı (KADAV) tarafından Türkçeye çevrilmiştir. (<https://hapistekadin.files.wordpress.com/2014/11/kadc4b1n-mahpuslar-ic3a7in-bangkok-yasalar4b1.pdf>) Erişim tarihi 15.06.2018.

## Türkiye’de Tutuklu/Hükümlü Kız Çocuklarının Durumuna Genel Bakış

Türkiye hapisanelerinde Mayıs 2018 itibariyle 151.026 hükümlü, 95.390 tutuklu olmak üzere toplamda 246.416 mahpus bulunmaktadır. Bunların **3085’ini 12-18 yaş arasındaki çocuk mahpuslar oluşturmaktadır. 3085 çocuk mahpusun sadece 82’si kız çocuğudur**<sup>13</sup>. Kız çocuklarının kaçının tutuklu, kaçının hükümlü olduğu bilgisi bulunmamaktadır. **Yani çocuk mahpusların sadece %2,6’sını kız çocukları oluşturmaktadır.** Ancak Ceza ve Tevkifevlerinin güncel olmayan verilerine göre 01.04.2016 tarihi itibariyle infaz kurumlarında bulunan **75 kız çocuğunun 26’sı hükümlü, 49’u ise tutukludur**<sup>14</sup>.

Yıllar içerisinde hükümlü kız çocuklarının sayılarıyla ilgili bilgi olmasına rağmen tutuklu kız çocuklarının sayısına dair bilgiye ulaşılamamaktadır. Tutuklu sayılarının hükümlü sayılarından fazla olması ve tutukluluk sürelerinin belirsizliği ve uzunluğu genel olarak mahpus kız çocuklarında bir artış olup olmadığı, hangi yaş gruplarında daha fazla kız çocuğunun, hangi suçlardan tutuklandığına dair bilginin sınırlı kalmasını beraberinde getirmektedir.

Hükümlü çocukların sayısında yıllar itibarıyla görülen artış yukarıda bahsi geçen ÇHS Madde 37b’nin uygulamasında bir geriye gidişe, çocuklar açısından hak ihlaline işaret etmektedir. Son dört yılda infaz kurumuna hükümlü olarak giren kız çocuklarının sayısında %60’tan fazla artış görülmüştür (bkz. Şekil 1).



13 CHP Genel Başkan Yardımcısı Gamze Akkuş İlgezdi Hapishane Raporu: "Mahpus Sayısı: 246 Bin 416!" , (<https://halkiliskiler.chp.org.tr/Haberler/18/chp-genel-baskan-yardimcisi-gamze-akkus-ilgezdi-hapishane-raporu-mahpus-sayisi-246-bin-416-70919.aspx>), Erişim tarihi 15.06.2018.

14 Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü, İstatistikler, Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (01.04.2016 tarihi itibariyle) ([www.cte.adalet.gov.tr](http://www.cte.adalet.gov.tr), Erişim tarihi: 20.06.2018)

Kız çocukları açısından bir diğer konu ise infaz kurumuna girişte hükmedilen suç türleridir. Tablo 1’de de görülebileceği üzere hırsızlık, uyuşturucu madde ticareti ve kullanma, dolandırıcılık, yağma sahtecilik gibi basit ve kısa ceza süresi olan suçlar kız çocukların en çok hüküm giyip özgürlüğünden yoksun bırakıldığı suç türleri olarak karşımıza çıkıyor. Bunun yanında cinsel suçlar ve öldürme gibi suçlardan da kız çocuklarının hüküm giydiği görülmektedir. Tüm bu suçlarda kız çocuklarını suça sürükleyen kişi ve nedenler konusunda destekleyici; rehabilite edici, kolluk güçlerine, ceza adaletinin yönetiminde çalışanlara ve topluma eğitim vermek gibi destek çalışmaları yapılmadığı artan rakamlardan kabaca çıkarabildiğimiz sonuçlardır.

**Tablo 1 2017 Yılı Suç Türü, Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlü Çocuklar (TÜİK Adalet İstatistikleri 2018)**

Suç Türü	12-14 yaş arası oğlan	12-14 yaş arası kız	15-17 yaş arası oğlan	15-17 yaş arası kız
Öldürme	52	3	524	6
Yaralama	40	3	387	6
Cinsel suçlar	238	1	638	5
Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma	25	.	116	3
Hakaret	1	.	1	1
Hırsızlık	716	43	4.298	140
Yağma	454	5	2.172	19
Dolandırıcılık	1	.	20	1
Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti	53	4	670	30
Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma, satın alma	4	1	203	6
Sahtecilik	2	.	42	10
Ateşli silahlar ve bıçaklar ile ilgili suçlar	3	.	18	1
Tehdit	6	.	154	4
Diğer suçlar	30	1	533	16

Bu rakamlar ile aylık rakamlara bakıldığında özgürlüğünden yoksun bırakılma cezası alan çocukların çoğunun kısa sürede haptisten çıktıkları ve hızlı bir çıkış döngüsü olduğunu söyleyebiliriz (bkz. Tablo 2).

**Tablo 2 2017 Yılı Suç Türü, Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Ceza İnfaz Kurumundan Çıkan Hükümlü Çocuklar (TÜİK Adalet İstatistikleri 2018)**

	12-14 yaş arası oğlan	12-14 yaş arası kız	15-17 yaş arası oğlan	15-17 yaş arası kız
Öldürme	49	3	462	8
Yaralama	32	3	403	7
Cinsel suçlar	195	.	419	2
Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma	23	.	107	3
Hakaret	1	.	3	2
Hırsızlık	670	40	3.766	127
Yağma	326	8	1.752	17
Dolandırıcılık	.	.	15	1
Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti	45	2	441	26
Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma, satın alma	4	1	193	6
Sahtecilik	1	.	46	9
Ateşli silahlar ve bıçaklar ile ilgili suçlar	3	.	17	1
Tehdit	7	.	155	4
Diğer suçlar	29	1	392	7

Bu istatistikler tutuklu çocuklara dair bilgi içermemektedir. Anlık hükümlü ve tutuklu çocuk sayılarını içeren istatistiklere bakıldığında tutuklu çocuk sayısının daha fazla olduğu (bkz. Tablo 3), yani suçluluğu kanıtlanana kadar değil masumiyeti belirlenene kadar her çocuğun suçlu sayılıp özgürlüğünden yoksun bırakıldığına dair bir kanaat ortaya çıkmaktadır. Bu kendi başına bir çocuk hakları ihhalidir.

**Tablo 3 2013-2017 Yılları Arasında Hükümlü ve Tutuklu Çocukların Dağılımı (Adli Sicil İstatistikleri 2017)**

Yıllar	Hükümlü	Tutuklu	Toplam
Mayıs 2018			3.085
2017	1.022	1.778	2.800
2016	645	1.795	2.440
2015	729	1.665	2.394
2014	540	869	1.409
2013	429	1.558	1.987

Adli Sicil ve İstatistik Müdürlüğünün yıllık olarak yayınladığı istatistiklere<sup>15</sup> göre Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde kız çocuklarının yoğunluklu olarak yargılanma nedenleri ise şu şekildedir;

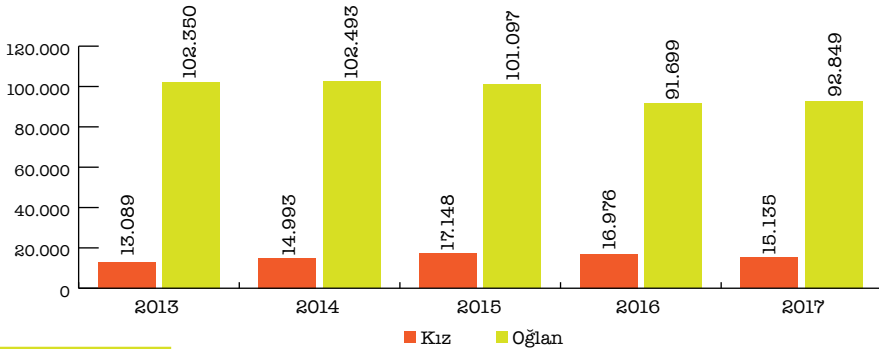
**Tablo 4 Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri'nde Kız Çocuklarına Açılan Davalardaki Suç Dağılımları (Adli Sicil İstatistikleri 2017)**

Yargılanma Nedenleri	Yıllar				
	2017	2016	2015	2014	2013
Mal Varlığına Karşı Suçlar	2.848	2.856	3.532	2.958	3.441
Hürriyete Karşı Suçlar	1.317	1.568	1.793	1.605	1.856
Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar	1.495	2.852	3.656	3.710	3.774
Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar	401	366	376	540	575
Şerefe Karşı Suçlar	784	1.397	1.637	1.602	1.549
Adliyeye Karşı Suçlar	309	299	274	277	348
Diğer Suçlar	829	1.052	1.095	937	1.211
Toplam	7.983	10.390	12.363	11.629	12.754

Bu istatistiklere baktığımızda da kız çocuklarına karşı açılan davaların büyük kısmının basit suçları ve çocuğun aslında aynı zamanda mağdur da olduğu cinsel istismar ve fuhuş gibi vücut dokunulmazlığına karşı suçları kapsadığı görülmektedir. Her ne kadar yeterli bilgi olmadan anlamak güç olsa da cinsel suçlar gibi suçlarda toplumsal cinsiyet algısıyla harekete geçen refleksle “ders olsun” yaklaşımıyla kız çocuklarına dava açılmış olabileceğini gözden kaçırmamak gereklidir. Örneğin, 2017 yılında 12-15 yaşları arası 72 kız çocuğuna çocuğa cinsel istismar suçundan, 4 kız çocuğuna da fuhuş yoluyla çocuk cinsel sömürsünden dava açılmıştır!<sup>16</sup>

Benzer eğilimler ve sorunlar güvenlik birimlerine gelen/getirilen çocuk istatistiklerinde de görülebilmektedir. Kız çocuklarının sayıları oğlan çocuklarına oranla az olmakla birlikte aslında kısa süreli de olsa özgürlüğünden yoksun bırakılan kız çocuklarının sayısının azımsanmayacak ölçüde olduğu görülmektedir. (bkz. Tablo 4).

**Şekil 2 Güvenlik Birimlerine Gelen/Getirilen Suça Sürüklenen Çocuklar (TÜİK 2018)**



15 Yıllar İtibariyle Yayımlanan Adli İstatistik Verileri ([www.adlisicil.adalet.gov.tr/ist\\_arsiv.html](http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/ist_arsiv.html)) - Erişim Tarihi: 04.11.2018

16 İbid ve ÇKŞÖA Cinsel İstismar Bilgi Notu

Tablo 5 Suça Sürüklenen Kız Çocukların Güvenlik Birimlerine Geliş/Getiriliş Nedenleri (TÜİK 2018)

	Yaş	2013	2014	2015	2016	2017
Toplam		13089	14993	17148	16976	15135
Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkında Kanun'a Muhalefet	-11	1		1		
	12-14	7	6	3	8	
	15-17	11	18	37	16	
Adliye Karşı Suçlar	-11	3	2		4	5
	12-14	21	37	29	30	37
	15-17	73	89	110	93	97
	Bilinmeyen			1	6	5
Aile Düzenine Karşı Suçlar	-11	33	47	4	32	3
	12-14	41	36	35	47	29
	15-17	110	150	141	93	100
	Bilinmeyen			1	52	1
Bilinmeyen	-11				2	
	12-14			1	17	
	15-17			5	36	1
Bilişim Suçları	12-14	11	9	7	1	9
	15-17	32	14	20	15	22
Cebir	-11		2			
	12-14		2			
	15-17			2		1
Çevreye Karşı Suçlar	-11	6	9	3	1	1
	12-14	4	2	1		
	15-17	4	6		2	
	Bilinmeyen					
Cinsel Suçlar	-11	7	17	17	36	13
	12-14	74	66	60	72	73
	15-17	162	240	222	197	170
	Bilinmeyen	1			1	1
Diğer	-11	4	5	6	16	6
	12-14	63	29	31	32	7
	15-17	196	73	119	112	37
	Bilinmeyen			1	14	
Dolandırıcılık	12-14				9	10
	15-17				28	29
Genel Ahlaka Aykırı Suçlar	-11			3	5	
	12-14	10	6	1	17	5
	15-17	29	12	17	18	21
	Bilinmeyen					

	Yaş	2013	2014	2015	2016	2017
Genel Tehlike Yaratan Suçlar	-11					3
	12-14					18
	15-17					63
	Bilinmeyen					1
Görevli Memura Mukavemet	-11					
	12-14	9	12	16	9	10
	15-17	39	47	44	32	27
Hakaret	-11	8	4	12	1	13
	12-14	106	105	130	13	254
	15-17	320	309	338	21	842
	Bilinmeyen	1			1	1
Hırsızlık	-11	206	136	179	213	189
	12-14	696	731	864	599	600
	15-17	1114	1035	1215	1017	1118
	Bilinmeyen	6	2	2	1	10
Kamu Sağlığına Karşı Suçlar	12-14					3
	15-17					4
Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma	-11	4	1	5	11	8
	12-14	71	81	106	172	116
	15-17	222	251	264	598	229
	Bilinmeyen	1		9	2	
Konut Dokunulmazlığının İhlali	-11	16	7	2	2	4
	12-14	19	16	19	15	16
	15-17	38	42	39	35	44
	Bilinmeyen					
Kötü Muamele	-11		5	6		
	12-14		48	42		
	15-17		120	160		
	Bilinmeyen			1		
Mala Zarar Verme	-11	16	17	12	30	25
	12-14	53	91	85	82	86
	15-17	199	192	157	211	192
	Bilinmeyen				1	1
Mal Varlığına Karşı Diğer Suçlar	-11				1	4
	12-14				24	31
	15-17				84	84
Öldürme	-11	11	32	4	24	3
	12-14	11	19	15	7	6
	15-17	19	32	37	22	35
	Bilinmeyen			1	8	1



	Yaş	2013	2014	2015	2016	2017
Pasaport Kanununa Muhalefet	-11	9	450	1862	2842	1240
	12-14	5	109	341	574	281
	15-17	12	140	454	559	298
	Bilinmeyen				1	504
Sahtecilik	-11	2		6	2	5
	12-14	21	27	36	29	21
	15-17	95	98	139	98	115
	Bilinmeyen		3	1	3	1
Tehdit	-11	11	10	7	15	7
	12-14	223	262	240	204	211
	15-17	630	655	729	588	598
	Bilinmeyen	6	1	10	1	
Toplumsal Olaylar	-11	1			2	4
	12-14	21	16	44	30	26
	15-17	122	110	157	136	137
	Bilinmeyen				1	
Trafik Suçları	-11				2	
	12-14	2	5	3	4	
	15-17	8	12	14	13	
Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Kullanmak, Satmak, Satın Almak	-11	1	3	4	6	1
	12-14	137	178	139	150	197
	15-17	383	482	525	470	579
Yağma (Gasp)	-11	4	2	3	2	1
	12-14	45	41	32	18	19
	15-17	41	49	54	32	38
Yangın Çıkarma	-11	5		8	8	
	12-14	5	6	10	8	
	15-17	11	19	21	9	
	Bilinmeyen					
Yaralama	-11	318	378	260	306	229
	12-14	2334	2667	2331	2040	1769
	15-17	4527	5052	4971	4506	4120
	Bilinmeyen	22	6	105	69	9

Tablo 5’de görülebileceği gibi ceza ehliyeti yaşı olan 12 yaşın altındaki çocuklar dahi basit ve sosyal programlarla kolayca önlenebilecek suçlardan kısa süreli de olsa özgürlüğünden yoksun bırakılabilmektedir. Bu, çocuklar açısından travma yaratan rehabilitasyon ve sosyal destek gerekliliğini de açığa çıkaran bir çocuk hakları ihlalidir. Bu nedenle, bir taraftan sosyal destek mekanizmaları bir taraftan ceza infaz sisteminin çocuğa ve toplumsal cinsiyete duyarlı tedbirler içermesi, diğer taraftan da ilgili yasal mevzuatın ÇHS’ye ve diğer ilgili minimum standartlarla uyumlu hale getirilmesi için çalışılması gerekliliği gündeme gelmektedir.

İstatistiklerden anlaşıldığı üzere, kadınlar ve kız çocukları hapisane nüfusunun çok küçük bir kısmını oluşturmaktadır. Ceza infaz istatistikleri yeterince ayrıştırılmış olmamakla birlikte düzenli tutulmaktadır. Ancak mevcut verilere erişim ve erişilen verilerdeki farklılıklar, sorunlar ile ilgili öneriler üretebilmeyi zorlaştırmaktadır.

Ağ üyelerinden Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST), 31.04.2018 tarihinde yaptığı bilgi edinme başvurusunda; 2016, 2017, 2018 seneleri için ayrı ayrı, kaç kız çocuğunun tutuklu, kaçının hükümlü olduğunu, yaş, uyruk ve suç tipine göre dağılımını, hangi kurumlarda kaldıklarını, eğitim durumlarını, kaçının hamile olduğunu, kaçının çocuğuyla birlikte ceza infaz kurumlarında tutulduğunu ve okuma-yazma oranlarını sormuştur.

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü (CTE), söz konusu bilgi edinme başvurusuna 11.06.2018 tarihinde cevap vermiştir; fakat bu cevap, ayrı araştırma gerektirdiği ya da çalışma alanı olmadığı gerekçeleriyle herhangi bir bilgi içermemektedir.

İnfaz kurumlarında kaç kız çocuğunun bulunduğu, suç tiplerine, yaşa ve uyruklarına göre dağılımları, hangi kurumlarda tutuldukları vb. soruların ayrı bir araştırma gerektireceği iddiası; 2016 senesinden beri kız çocuklarına dair herhangi bir araştırma ve raporlama yapılmadığı anlamına gelebileceği gibi bu bilgilerin kasıtlı olarak paylaşılmadığı ihtimalini de ortaya koymaktadır. Bu durum, bir yandan şeffaflıkla ilgili tartışmaların yürütülmesi gerektiğini hatırlatırken, diğer yandan mahpus kız çocuklarına ilişkin sorunların çözümüne sivil toplum örgütlerinin katılımını da sınırlamaktadır.

Türkiye’de İstanbul, Ankara, İzmir, Hatay, Tarsus, Diyarbakır, Kayseri’de 7 çocuk kapalı ceza infaz kurumu; İstanbul, Ankara, Elazığ ve Urfa’da 4 Çocuk Eğitimevi olmak üzere toplam 11 çocuk hapisanesi bulunmaktadır<sup>17</sup>. Samsun/Kavak ve Tekirdağ/Çorlu’da ise yakın bir zamanda çocuk kapalı ceza infaz kurumlarının faaliyet göstermeye başlayacağı bilinmektedir<sup>18</sup>. Bu kurumlardan sadece Urfa’daki eğitimevi kız çocuklarına özgüdür. Yakın zamana kadar Bozkurt Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu’nun bünyesindeki Denizli Eğitimevi’nde tutulan kız çocukları, bu kurumun kapatılmasıyla Urfa’daki yeni yapılan eğitimevine gönderilmiştir.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un 11. maddesinin 3. fıkrasına göre, “kız çocukları kadın kapalı ceza infaz kurumlarının bir bölümünde veya diğer kapalı ceza infaz kurumlarının kendilerine ayrılan bölümlerinde barındırılırlar.” CTE’nin resmi web sitesinde Türkiye’de 10 kadın kapalı ceza infaz kurumu bulunduğu belirtilmektedir<sup>19</sup>.

---

17 Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü’nün resmi web sitesinde çocuk kapalı ceza infaz kurumu sayısı 7, Çocuk Eğitimevi sayısı ise 5 olarak paylaşılmıştır. ([www.cte.adalet.gov.tr/](http://www.cte.adalet.gov.tr/)) Erişim Tarihi: 06.09.2018. Şu anda faaliyette bulunan çocuk hapisaneleri ve açılacak olan hapisaneler, bilgi edinme başvuruları ve CTE’den sözlü bilgi yoluyla öğrenilmiştir.

18 Adalet Bakanlığı’nın CİSST’in yaptığı bilgi edinme başvurusuna 14.05.2018 tarihli cevabından alınmıştır. Mayıs 2018’de kurumların resmi telefonları aranmış, Kayseri ve Diyarbakır’da mahpus kabulüne henüz başlanmadığı bilgisi şifahi olarak edinilmiştir.

19 Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ([www.cte.adalet.gov.tr/](http://www.cte.adalet.gov.tr/)) Erişim Tarihi: 06.09.2018

20 Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Milletvekili Onursal Adıgüzel’in Adalet Bakanlığı’na 04.08.2017 tarih ve 1701121079 sayılı başvurusuna 27.09.2017 tarihinde verilen yanittir.

Milletvekili Onursal Adıgüzel'in yapmış olduğu bilgi edinme başvurusuna verilen yanıtta göre, 15 Ağustos 2017 tarihinde 29 farklı kurumda 96 kız çocuğu bulunmaktadır<sup>20</sup>. Bu istatistik, kız çocuklarının 10 kadın hapisanesi haricinde, çoğunluğu erkek olan 19 hapisanenin koşullarında kaldığına işaret etmektedir.

Türkiye'de kız çocuklarına özgü bir infaz kurumu olmadığı, çocukların kadın hapisanelerinin çocuklara ayrılan koşullarında tutulduğu, kadın hapisanelerinin bulunmadığı yerlerde ise erkek hapisanelerindeki kadın mahpuslara ayrılan bölümlerde kaldıkları görülmektedir.

Hapisaneler gerek mekânsal olarak gerekse de sağlık, eğitim, çalışma gibi koşullar bakımından erkek mahpus nüfusa göre oluşturulmuş ve düzenlenmiş olup kız çocuk mahpuslar görmezden gelinmiştir.<sup>21</sup> Aşırı kalabalık, kötü hijyen koşulları, yetersiz ziyaretler vb. gibi etmenler, hem oğlan çocuğu hem de kız çocuğu hapisane yaşamında kötü etkilemekle birlikte; bu faktörler kız çocuklar için daha zorlayıcı olabilmektedir.<sup>22</sup>

Ceza infaz sistemini kapsayan kanun, tüzük, genelge veya yönetmeliklerde mahpus kız çocuklarına yer verilen tek hüküm, açıklandığı üzere kız çocuklarının hangi kurumlarda kalacağına ilişkin düzenlemeden ibarettir. Kadın mahpuslar ile ilgili hükümler ise sınıflandırma ve salıverilme benzeri uygulamaları içermekte, kadın mahpusların hapisane içinde diğer mahpuslardan farklı olan özel ihtiyaçlarını karşılamamaktadır. Kız çocuğu mahpusların sorun ve ihtiyaçlarının açığa çıkartılması gerekmekte, bu doğrultuda biçimsel olarak eşit gibi görünen uygulamaların değil, kadın ve erkeği uygulamada da eşitleyen bir yaklaşımın hakim olmasına ihtiyaç vardır.<sup>23</sup>

Yetişkin mahpus erkeklerin sayısının yetişkin mahpus kadınlardan ve mahpus kız çocuklarından her dönemde çok daha fazla olması hem kadın hem de çocuk olmaktan kaynaklı iki özel duruma sahip olan kız çocuklarının ihtiyaçlarının da göz ardı edilmesine yol açmakta ve yaşa, cinsiyete dayalı farklılıklara karşı ayrımcı bir tutumu içermektedir.<sup>24</sup>

CTE'nin 2016 yılı faaliyet raporunda<sup>25</sup> yer alan konulardan biri "Kadın Erkek Fırsat Eşitliği ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Yönünde Faaliyetler" başlığıdır. Bu başlık altında "25/05/2010 tarihli ve 27591 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 2010/14 sayılı Kadın İstihdamının Artırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması konulu Başbakanlık Genelgesi'nin 4'üncü maddesinde "Kamu kurum ve kuruluşları ve yerel yönetimler hazırlayacakları stratejik plan, performans programları ve faaliyet raporlarına kadın-erkek eşitliği yaklaşımını dâhil edecekler, bu metinlerde istatistiksel veriler ile bilimsel araştırmalar

---

21 Giray, Fulya ve Haznedaroğlu, Birgül. *Türkiye'de Kadın Cezaevlerine Genel Bakış: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Küçük Adımlarla Büyük Oyunlar Projesi, Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı, İstanbul, Mayıs 2012. S.29 (www.tcyov.org/download/kucuk-adimlarla-buyuk-adimlar.pdf) Erişim Tarihi: 06.09.2018, 22 İbid, S.13.*

23 Duman, Ezgi, *Türkiye'de Kadın Mahpus Olmak, TCPS Kitaplığı, Haziran 2016, S.37.*

24 Demir, Selmin Cansu, *Özgürlüğünden Yoksun, Haklarından Mahrum Çocuklar, İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi 23 Nisan Özel Yayını, İstanbul Barosu Yayınları, Nisan 2017.*

25 Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü 2016 Yılı Faaliyet Raporu. ([www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/raporlar/2016\\_faliyet\\_raporu.pdf](http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/raporlar/2016_faliyet_raporu.pdf)) Erişim Tarihi:06.09.2018

ve bunlar için kullanılacak ödeneklere yer verilecektir” hükmü yer almaktadır. Bu hedef doğrultusunda ise kadın personel sayısının, çocukları ile birlikte kalan kadınların, hamile veya emziren kadınların ve çocuklarının iae bedelinin arttırıldığı bilgisi paylaşılmıştır. Ayrıca hamile veya emziren tutuklu/hükümlü kadın sayısı kadın mahpus mevcudunun %20’si hesaplanarak belirtilmiş, yaşa göre herhangi bir dağılım yapılmamıştır. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Yönündeki faaliyetler başlığında kız çocukları ile ilgili paylaşılan tek bilgi, mahpus kadınların yaş, tutuklu veya hükümlü statüsüne göre istatistiksel dağılımıdır.

Faaliyet raporunda “Çocuk Gözetim ve İyileştirme Faaliyetleri”ne de yer verilmiştir. Bu kapsamda ARDIÇ programı aracılığıyla personele “çocuklara yaklaşım ilkeleri, ergenlik dönemi özellikleri, olumlu davranış kazandırma, kişilik gelişimi, ulusal ve uluslararası mevzuat, ihmal ve istismar, kurum içi iletişim, ekip çalışması (biz olmak), önyargı, imaj ve tükenmişlik, halkla ilişkiler ve sivil toplum kuruluşları ile çalışma, protokol kuralları, yönetim becerilerinin artırılması, mobbing, duyguların yönetimi, müzakere ve arabuluculuk, krize müdahale vb. konularda eğitimler verildiği” bilgisine yer verilmiş, ancak bu eğitimlerin hangi kurumlarda çalışan personele verildiği, eğitimlerin nasıl planlandığı, içerikleri, sivil toplum örgütleriyle veya üniversitelerle işbirliği yapılıp yapılmadığı ve eğitimlerin etkisinin nasıl ölçüleceğine ilişkin bir bilgi paylaşılmamıştır.

Çocuk gözetim ve iyileştirme faaliyetleri arasında Türkiye Satranç Federasyonu ile çalışmalar yapıldığı, Çocuk Hükümlü ve Tutukluların Eğitim Öğretim Faaliyetleri Hakkındaki 51 No’lu Genelge ile ilgili güncelleme çalışmaları yapıldığı, PTT ile yapılan çalışmalar sonucunda çocukların mektuplarının ücretsiz olduğu bilgilerine yer verilmiştir. Bu bilgilere ek olarak kız çocuklarına özgü bir tartışma yürütülüp yürütülmediğine ilişkin bilgi paylaşılmamıştır.

Faaliyet raporunda yer alan dikkat çekici bilgi, Çocuk ve Gençlik İnfaz Kanunu Tasarısını hazırlama hedefinin bulunması ve uluslararası uygulamalarda çocuk tutuklu/hükümlülere yönelik eğitim ve iyileştirme faaliyetlerini araştırmak amacıyla Uluslararası Uygulamalarda Çocuk Tutuklu/Hükümlülere Yönelik Eğitim ve İyileştirme Faaliyetleri Raporu’nun hazırlanıyor olmasıdır. Bu tasarı ve raporda mahpus kız çocuklarının ihtiyaçlarına dönük örnek ve düzenlemelerin bulunup bulunmadığı bilinmemekle birlikte, bu konuda sivil toplum örgütleriyle iş birliği yapıldığına dair bir bilgi paylaşımı da bulunmamaktadır.

Adalet Bakanlığı, 2015-2019 Stratejik Planı’nda<sup>26</sup> toplumsal cinsiyet, kadın, çocuk kelimelerine dahi yer vermemiştir.

Paylaşılan hedeflerden biri ise infaz sisteminin şeffaflaştırılması ve bu hedef doğrultusunda sivil toplum örgütleriyle iş birliğinin artırılmasıdır.

26 Adalet Bakanlığı Stratejik Planı 2015-2019. ([www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/raporlar/StratejikPlan\\_2015\\_2019.pdf](http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/raporlar/StratejikPlan_2015_2019.pdf))  
Erişim Tarihi: 06.09.2018



## Sonuç ve Değerlendirme

Yapılan değerlendirmede de görülebildiği üzere CTE veya herhangi bir kamu kurum/kuruluşu periyodik ve nitelikli bir bilgi paylaşımında bulunmamakta, çocuk mahpuslar ile ilgili bilgiler CTE'nin inisiyatifi doğrultusunda zaman zaman basın ile paylaşılmaktadır. Bunun haricinde yapılan bilgi edinme başvuruları yanıtız bırakılmakta veya başvurulara verilen cevaplarda bilgi paylaşılmamaktadır. Bu durumda kız çocuklarına ilişkin herhangi bir çalışmayla veya vurguyla karşılaşmak mümkün olmadığı gibi istatistiksel bilgilere erişmek de oldukça zordur.

Hapishanelerde inceleme yapma yetkisi bulunan Adalet Bakanlığı, CTE, İl veya İlçe Cezaevi İzleme Kurulları, İl veya İlçe İnsan Hakları Kurulları, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Kamu Denetçiliği Kurumu gibi denetim mekanizmalarının şeffaf olması gerekmektedir. Ancak İl veya İlçe Cezaevi İzleme Kurulları ve İl veya İlçe İnsan Hakları Kurulları haricindeki denetim mekanizmalarının merkezi olması, mahpuslar tarafından erişilebilir olmasını zorlaştırmaktadır. Erişilebilecek olan bu denetim mekanizmalarının yaptıkları incelemeler sonucunda periyodik olarak çocuk odaklı bir rapor hazırladıkları gözlemlenmemiştir. Merkezi yapıların raporlarında ise çocuklar ile ilgili bilgilere çok az ulaşılabilir. Örneğin TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 26. Yasama Dönemi boyunca hapishaneler ile ilgili 9 inceleme raporu yayınlamışsa da bu inceleme raporlarının hiçbirinde mahpus kız çocukları ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Bu durum, inceleme yapılan kurumlarda mahpus kız çocuklarının bulunmamasıyla da ilişkilendirilebilir; ancak dolaylı ayrımcılık bağlamında düşünüldüğünde, mahpus kız çocuklarının ziyaret edilmesine yönelik bir hedefin bulunmaması, çocukların görünmez olmaya devam edeceğini göstermektedir.

Denetim mekanizmalarının erişilebilir ve etkin olabilmesi için ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili politikaların olması ve bu politikaların tartışılabilir olması gerekmektedir.

Kamu kurum ve kuruluşları ve resmi denetim mekanizmaları üzerinden mahpus kız çocuklarına ilişkin sağlıklı bilgilere erişebilmenin önündeki sınırlılıklar ve konu ile ilgili akademik araştırmaların azlığı nedeniyle, adalet sistemi içinde yer alan kız çocuklarının ihtiyaçları tam olarak bilinmemektedir. Bu durum, hak ihlallerinin tespit edilmesi, önlenmesi ve onarılmasına da imkan verememektedir. Tüm bu sebeplerden ötürü, sivil toplum örgütlerinin, üniversitelerin, meslek odalarının, bağımsız araştırmacıların ve kamu idarelerinin adalet sistemi içinde yer alan kız çocuklarına ilişkin yapacakları her çalışmanın elzem olduğu ortadadır.

## Öneriler

- Çocuk adalet sistemi içinde yer alan kız çocuklarının ihtiyaçlarının tespit edilebilmesi için disiplinler arası bir çalışma ve bilgi üretimine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmalar yürütülürken her alanda olması gerektiği gibi kız çocuklarının katılımı da sağlanmalıdır.
- Sivil toplum örgütlerinin, meslek odalarının, üniversitelerin, sendikaların ve bağımsız araştırmacıların, yasa yapıcı ve uygulayıcıların gündemine mahpus kız çocuklarını alması, çocukların takibinin yapılması ve ortak bir bilgi üretimi için iletişim ağlarının kurulması gerekmektedir.
- Adalet Bakanlığı'nın stratejik hedefi doğrultusunda mahpus kız çocukları odağında daha şeffaf olması, periyodik ve nitelikli bilgi paylaşımında bulunması gerekmektedir.
- Özellikle çocukların kaldığı yetişkin hapisanelerindeki şartların takibi yapılmalı ve personele toplumsal cinsiyet, çocuk adalet sistemi, çocuk hakları ve uluslararası standartlar gibi konularda düzenli eğitimler verilmeli, bu eğitimlerin etki analizi yapılmalıdır.
- Aktarılan bilgiler; çocuk, kadın, LGBTİ+ vb. mahpus gruplarına özgü hapisanelerin açılması ya da sayısının artırılması gerektiği yönünde okunmamalıdır. Çocuklar için hapsedmenin başvurulacak en son çare ve en kısa süreyle olması gerektiğine dair temel ilkenin unutulmaması, hapsedilme halinde ise bilgi ve politikaların tüm özel ihtiyaçları kapsayacak şekilde düzenlenmesi, düzenlemelerin yasadan uygulamaya geçerek her kurumda var olması gerekmektedir.
- Cezaevlerinde inceleme yapma yetkisi bulunan kurumların kapasitesinin güçlendirilmesi, özellikle İşkenceye Karşı Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokol (OPCAT) gereğince kapalı kurumların izlenmesi konusunda ulusal mekanizma olan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun idari ve mali özerkliği sağlanarak, sahada daha etkin çalışma yürütmesinin yolu açılmalıdır.

## Kaynaklar

Adalet Bakanlığı Stratejik Planı 2015- 2019.

Adalet Bakanlığı Adli Sicil İstatistikleri 2017

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye ilişkin Genel Yorumları 2006 – 2008, 10 Numaralı Genel Yorum, Madde 6, ICC Çocuk Hakları Serisi 4. International Children's Center (ICC), Şubat 2008, Çevrimiçi:

Birleşmiş Milletler Kadın Mahpuslar için Bangkok Yasaları El Rehberi

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü 2016 Yılı Faaliyet Raporu.

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, İstatistikler, Yaş Gruplarına Göre Dağılım (01.04.2016 tarihi itibarıyla)

CHP Genel Başkan Yardımcısı Gamze Akkuş İlgezdi Hapishane Raporu: "Mahpus Sayısı: 246 Bin 416!"

CHP Milletvekili Onursal Adıgüzel'in Adalet Bakanlığı'na 04.08.2017 tarih ve 1701121079 sayılı başvurusuna 27.09.2017 tarihinde verilen yanıt

ÇKŞÖOA (2016) Cinsiyet Eşitliği Politika Notu

Demir, Selmin Cansu, Özgürlüğünden Yoksun, Haklarından Mahrum Çocuklar, İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi 23 Nisan Özel Yayını, İstanbul Barosu Yayınları, Nisan 2017.

Duman, Ezgi, Türkiye'de Kadın Mahpus Olmak, TCPS Kitaplığı, Haziran 2016.

Dünya Kadın Hapsedilme Listesi (World Female Imprisonment List) Kasım 2017

Giray, Fulya ve Haznedaroğlu, Birgül, Türkiye'de Kadın Cezaevlerine Genel Bakış: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Küçük Adımlarla Büyük Oyunlar Projesi, Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı, İstanbul, Mayıs 2012

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme (CEDAW)

Mahpusların Islahı için BM Asgari Standart Kuralları

Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (Havana Kuralları)

Penal Reform International. (2014). Neglected need: girls in the criminal justice system. TÜİK Güvenlik Birimlerine Gelen/Getirilen Çocuk İstatistikleri (2018).



TÜİK Adalet İstatistikleri (2018).

UNICEF ve ÇKŞÖOA Çocuğa Karşı Şiddeti İzleme Göstergeleri Kılavuzu (2013)

Yalçın, Alper ve Hürman, Hazal, Çocuk Mahpuslar Raporu, CİSST/TCPS Raporları 4. Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği/Türkiye Hapishane Çalışmaları Merkezi. Aralık 2017

Yıllar İtibariyle Yayınlanan Adli İstatistik Verileri





